

Hogyan készítheti fel a fordítóképzés a hallgatókat egyházi szakszövegek fordítására?

(KRE Szakfordító szakmai nap, 2024. február 9., online)

Macsári Istvánné Szegedi Eszter

ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program

E-mail: szegedieszter123@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-4856-6552>

A Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karának Anglisztika Intézete 2024. február 9-én online formában tartotta meg évente megrendezésre kerülő Fordításoktatási szakmai napját. Ez a konferencia egy hosszú múltra visszatekintő konferenciasorozat soron következő állomása volt. 2000 óta, huszonégy éve rendezik meg minden év elején a Szakfordító szakmai napot, melyet kezdetben Gödöllőn, a Szent István Egyetemen tartottak januárban. A tematikus szakmai napok fő szervezői 2015-ig a SZIE Nyelvi Intézetének munkatársai, köztük Dróth Júlia és Heltai Pál, majd Fata Ildikó és Veresné Valentinyi Klára voltak, és a *Szaknyelv és szakfordítás* című folyóiratban közzétették a konferenciákon elhangzott előadásokat. 2016-tól a Károli Gáspár Református Egyetem ad otthont a konferenciáknak. Bár a folyóirat időközben megszűnt, minden évben készül konferenciakötet a szakmai napon elhangzó előadásokból.

A szervezők ebben az évben az egyházi szakfordítást helyezték középpontba fordításoktatási szempontból, amit a konferencia címe is hűen tükröz: *Hogyan készítheti fel a fordítóképzés a hallgatókat egyházi szakszövegek fordítására?* A résztvevőket elsőként a KRE Bölcsészettudományi Karának dékánja, Horváth Géza köszöntötte. Elmondta, hogy az előző évek konferenciái mind nagyon tanulságosak voltak, és minden évben értékes kiadványok születtek az előadások anyagaiból. Az idei témával kapcsolatban kiemelte, fontos egy alapvető kérdést tisztázni: mit értünk pontosan egyházi szakszövegeken? Reményét fejezte ki, hogy az előadásokat hallgatva közelebb juthatunk a kérdés megválaszolásához, és fontos eredményeket ismerhetünk meg a szakterület kutatóitól.

Ezt követően Kovács Tímea, az Anglisztika Intézet docense köszöntötte a konferencia résztvevőit, és ismertette a szakmai nap programját. Elmondta, hogy

Hivatkozás: Macsári Istvánné Szegedi E. (2024) Hogyan készítheti fel a fordítóképzés a hallgatókat egyházi szakszövegek fordítására? (*KRE Szakfordító szakmai nap, 2024. február 9., online*). *Fordítástudomány* 26. évf. 1. szám. 132–140.

DOI: <https://doi.org/10.35924/fordtud.26.1.10>

a konferencia szervezői az Anglisztika Intézet fordítástudományi kutatócsoportjának tagjai, Adorján Mária tanszékvezető asszony, Dróth Júlia egyetemi docens és Kovács Tímea egyetemi docens, és köszönetet mondott Szentirmay Piroskának és Macsári Istvánné Szegedi Eszternek, az ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskolája Fordítástudományi Doktori Programja doktorandusz hallgatóinak, akik segítettek a konferencia előkészítésében, valamint önállóan szervezték meg és vezetik le a kerekasztal-beszélgetést. Annak, hogy az egyházi szakszövegek fordítása került fókuszba, fő oka, hogy a Károli egyetemen a szakfordító szakirányú továbbképzés keretein belül évtizedek óta folyik – többek között – az egyházi szakszövegek fordításának oktatása. Most érkezett el az ideje annak, hogy az elméleti kereteket részletesebben vizsgáljuk, valamint a szakterület kutatóinak, szakértőinek segítségével rálátást kapjunk e hosszú hagyománnyal rendelkező mesterség, az egyházi szakfordítás tudományos és szakmai hátterére.

Az első, elméleti szekcióban, amely a *Nida fordítási normái és mai kérdéseink* címet viselte, három előadást hallgathattunk meg. Először Kovács Tímea *Fordítói döntések a mesterséges intelligencia korában* című, a nidai normák bemutatására épülő, azt angol szakfordítási példákkal illusztráló előadása hangzott el.

Nida, aki a fordítás folyamatát az elsők között foglalta nyelvészeti keretbe a kommunikációelmélet segítségével, már 1964-ben írt a gépi fordításról, ami abban az időben még számítógép segítségével létrehozott, automatizált, szabályalapú fordítást jelentett. Az elsősorban bibliafordítással foglalkozó tudós a 60-as évek közepén arra a következtetésre jutott, hogy a számítógép képes ugyan a nyelv elemét automatizált módon fordítani, a fordítás nyelven kívüli tényezőivel azonban, például empátiával vagy esztétikai érzékkel nem rendelkezik, ezért mindig szükség lesz jelentős utószerkesztésre, különösen az irodalmi minőségű és bonyolultabb szövegek esetében.

Előadásában Kovács Tímea kitért a Nida műveiből jól ismert fogalom, a dinamikus ekvivalencia bemutatására is, melynek legfőbb ismérve a célnyelvi befogadó szem előtt tartása a fordítási tevékenység során. Emellett a nidai modell három lépését, az elemzést, a transzfert és az újrastrukturálást is bemutatta.

A nidai normákat követően Heltai Pált (2014) idézte, akinek munkája alapján tovább gondolkodhatott a hallgatóság arról, vajon a számítógép milyen fordítói kompetenciákkal rendelkezik. Heltai is abból indult ki, hogy a fordítás kommunikáció, viszont az egynyelvű kommunikációval szemben a fordítás a forrásnyelvi megnyilatkozás értelmezésével kezdődik. Az értelmezéshez kommunikatív kompetencia szükséges, mely a nyelvi kompetencián túl több elemet is magában foglal, a diskurzus-, a pragmatikai, a szociokulturális és a stratégiai kompetenciát is. Ezek közül a diskurzuskompetencia hiánya a legszembetűnőbb a gépi fordítások esetében.

Kovács Tímea fordítási példák bemutatásával folytatta előadását, és hangsúlyozta, hogy 2016 óta, amikor megjelentek a neurális háló alapú gépi fordítások, és a gépi fordítás rohamos fejlődésnek indult, folyamatosan újra kell értelmeznünk mindazt, amit a gépi fordításról gondoltunk. Elmondható, hogy a gépi fordítások

minősége rengeteget javult, sok szempontból megközelíti, bizonyos szempontból pedig akár felül is múlja a humán fordítást.

Az első szekció második előadását *A szociolingvisztikától a funkcionalizmusig. Néhány gondolat a bibliafordítás elméleti keretének változásáról* címmel M. Pintér Tibor, a KRE BTK Magyar Nyelv-, Irodalom- és Kultúratudományi Intézetének docense tartotta. Bevezetésében a fordítás definíciójának rövid ismertetése után hallhattunk a fordítás céljáról, illetve a fordító szerepéről a fordítás folyamatában. Ezután az előadó általánosságban beszélt a bibliafordításról, mint „a létező legösszetettebb intellektuális feladatról”¹, majd áttért a különböző 20. századi fordításelméleti irányzatok megjelenésére a bibliafordításokban.

Az első elméleti irányzat atyjáról, Nidáról más megközelítésben sok szó esett az előző előadásban is, ezúttal Nida munkásságának szociolingvisztikai aspektusa került előtérbe. M. Pintér Tibor hangsúlyozta, hogy a szociolingvisztikai megközelítés a szöveg befogadóit tartja elsősorban szem előtt; az a bibliafordítás legfontosabb célja, hogy a célnyelvi befogadóközönség minél könnyebben megértse a szöveg jelentését. Nida alkotta meg a dinamikus ekvivalencia fogalmát, mely azt jelenti, hogy a fordítás befogadói ugyanúgy reagálnak a fordításra, ahogyan az eredeti szöveg befogadói reagáltak az eredeti szövegre. Nida szerint a befogadó szempontjából az a legfontosabb, hogy a fordított szöveg természetes, pontos és érthető legyen. Később Nida felismerte, hogy ezt az elvet alkalmazva több olyan parafrazeáló fordítás született, ahol a Biblia eredeti szövegének alapértelme módosult, sérült. Ekkor, az 1980-as évek közepén alkotta meg Jan de Waarddal írt közös könyvében a funkcionális ekvivalencia fogalmát, ahol már az a fordítás fő célja, hogy a forrásnyelvi szöveg funkciói is megjelenjenek a célnyelvi szövegben.

Az 1970-es, 80-as évek új, társadalomközpontú szemléletet hoztak a nyelvtudományba: a kommunikáció-elmélet és a pragmatika vált meghatározóvá. E szemlélet lényege, hogy figyelembe kell venni a szöveg funkcióit és a befogadó kommunikációs háttérét is, és így kell megalkotni a célnyelvi szöveget.

A következő fontos elmélet, mely a bibliafordításokra nagy hatást gyakorolt, a Vermeer névéhez fűződő skopos-elmélet. Ennek lényege, hogy a fordítás célja határozza meg azt, ahogyan fordítunk, ehhez pedig nem maga a forrásnyelvi szöveg a legfontosabb alapunk, és nem ekvivalenciát kell megteremtünk a fordítással, hanem azt kell megvizsgálnunk, milyen funkciókat hordoz a forrásnyelvi szöveg, és ezekből a funkciókból mi vihető át a célnyelvi szövegbe. Így adekvát célnyelvi szöveget lehet létrehozni. A funkcionalista megközelítésben a fordító nem a szöveget közelíti az olvasóhoz, hanem arra törekszik, hogy a szöveg funkcióit megvizsgálva és megértve kulturális hidat építsen fordításával.

Előadásának konklúziójaként M. Pintér Tibor elmondta, hogy a bibliafordításban a 20. század végére többféle módszert alkalmaznak, s ennek megfelelően többféle fordítás jön létre attól függően, hogy mennyire vonják be a különféle fordítások készítése során az olvasót, az olvasó kompetenciáit.

¹ Az előadó ppt-prezentációjáról származó idézet.

Az első szekció utolsó előadója Pecsuk Ottó, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának habilitált egyetemi docense volt, aki a Magyar Bibliatársulat vezetője is. Előadása *Az ökumenikus bibliafordítás célkitűzései és kihívásai az első próbafordítások alapján* címet viselte.

Először néhány fontos adatot ismerhettünk meg a készülő ökumenikus bibliafordításról. Bár az ötlet már az 1980-as évek második felében megfogant, az első konkrét lépés csak később, 2014-ben történt, amikor Bölskei Gusztáv, a Református Egyház Zsinatának akkori lelkészi elnöke levelet írt a Katolikus Egyháznak ebben az ügyben. Ezt követően megindultak az egyeztetések, majd felállítottak egy közös bizottságot, amely 2017-től 2020-ig rendszeresen ülésezett. Ez a bizottság az 1968-ban, majd 1987-ben a Bibliatársulatok Világszövetsége és a vatikáni Keresztény Egység Titkársága által elfogadott dokumentumokra támaszkodva létrehozott egy ún. „fordítási brief”-et, amelyben meghatározták a fordítás céljait, és lefektették az alapelveket. Ezután a COVID-19 pandémia közbeszólt, és egy időre leállt a munka, de végül 2022-ben elkezdődhettek a próbafordítások Péter első levelével az Újszövetségből és Ruth könyvével az Ószövetségből, melyek hamarosan elkészülnek, és meg fognak jelenni.

Az előadó Nida irányelvei mentén mutatta be először azt, hogyan készül ideálisan egy bibliafordítás, másodszer pedig azt, hogy az ökumenikus bibliafordítás ezek közül az elvek közül melyek megvalósítására törekszik, illetve milyen új szempontokkal egészül ki. Azokat a nidai normákat ismerhettük meg tehát, melyeket figyelembe kell venni egy bibliafordítás tervezésénél és kivitelezésénél. Ezek közül a legfontosabbak: a lehetséges hibák számbavétele (mind a mechanikus, szabálykövető fordítás, mind a parafrázálás kerülendő); a fordítás megfelelő előkészítése; az alapelvek tisztázása (ebben segít a „translation brief”, amelyben minden elvi és gyakorlati döntést rögzítenek). Továbbá fontos az is, hogy a fordítócsoport felépítését a fordítás céljaihoz igazítsák. Ma már szinte kivétel nélkül csoportban dolgoznak a bibliafordítók.

Az ökumenikus fordítás esetében egy nyelvi szakértő, stilisztika készíti az alapszöveget, aki folyamatosan konzultál a héberül vagy görögül jól tudó biblikusokkal. A fordítók mellett van két másik munkacsoport, az egyik az ellenőrző bizottság, amely ugyanabból a kilenc főből áll, akik a „fordítási brief”-et létrehozták, a másik pedig egy nagyobb, konzultánsokból álló csoport. A fordítási folyamat – ahogyan a szekció első előadásában is hallhattuk – három lépésből áll: elemzés, átváltás, újrastrukturálás, ez a három fázis azonban – ahogyan maga Nida is utal rá – nem különül el mesterségesen, hanem szinte öntudatlanul zajlik le a fordító fejében.

Az előadó szólt még a fordítás egységéről, mely Nidánál a perikópa, egy több igeversből álló, összefüggő, egybetartozó bibliai egység. Szintén fontos elv, hogy a szöveg ellenőrzése többféle módon történjen. Egyrészt a munkacsoportok tagjai hangosan felolvassák egymásnak az elkészült szöveget, másrészt az olvasóktól is várnak majd visszajelzéseket, amint megjelennek a próbafordítások. Pecsuk Ottó az ökumenikus fordítás néhány kiegészítő szempontjának ismertetésével zárta előadását.

A Fordításoktatási szakmai nap második szekciójának témája: *Milyen nyelvstratégiai elveket követhetnek a szerkesztők, utószerkesztők?* Eöry Vilma, a korábbi Magyar Nyelvstratégiai Intézet egykori munkatársa, *A fordításszöveg nyelvstratégiai értéke* című előadásában három fő kérdéstről beszélt: a nyelvstratégiairól, a nyelvi szabályozásról és a nyelvstratégiai szempontból „előremutató” fordításszöveg létrehozásához szükséges eszközökről.

„A nyelvstratégia olyan [...] *cselekvési terv*, amely a jelenre és a közeljövőre vonatkozik, de célja *egy nyelv távolabbi jövőjének biztosítása*.”² Azon nyelvek esetében készítenek ilyen tervet, amelyek a veszélyeztetett nyelvek közé tartoznak. A magyar nyelv nem számít veszélyeztetettnek, viszont mai állapotában nagyon erős angol befolyás éri, különösen a globális érvényű informatikának, illetve a médiafordítások szövegeinek köszönhetően. Magyarországon jelenleg nincs elfogadott nyelvstratégia, bár korábban dolgoztak ki ilyen terveket. Ezek azonban nem térnek ki a nyelvi szabályozás kérdéseire, mivel az nem mesterségesen történik, hanem a beszélőközösség alakítja folyamatosan. Ma már nem születnek olyan nyelvstanok, amelyek előírják konkrét nyelvi formák használatát, hanem a nyelvhasználatnak csak bizonyos részeit, például egyes területek terminológiáját, valamint a helyesírás kérdéseit szabályozzák.

A fordítók életében főszerepet játszik az idegennyelvi tudás mellett az anyanyelvi kompetencia, melynek erősítése – elemző módon is – nagyon fontos. Emellett terminológiai szótárak és adatbázisok, értelmező szótárak, nyelv művelő kézikönyvek és kézis�ótárak, valamint szövegtörzsek használata is segíti a fordítók munkáját. A záró gondolatok között elhangzott, hogy az idegen forrásnyelvről magyar anyanyelvünkre történő fordítás önmagában nyelvstratégiai értékű tett, mivel így gondoskodhatunk arról, hogy idegen nyelvű szöveg helyett anyanyelvűt olvashasson a célközönség.

A szekció második előadója Ludányi Zsófia, a HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont munkatársa, a Nyelvhasználati és nyelvi tanácsadói kutatócsoport vezetője volt. Előadásában, mely a *Fordított szövegek nyelvi problémái – a nyelvi közönségszolgálati munka tükrében* címet viselte, azzal kapcsolatos tapasztalatait osztotta meg a hallgatókkal, hogy kik, illetve milyen nyelvi problémákkal, kérdésekkel fordulnak a nyelvi közönségszolgálatához tanácsért.

Röviden beszélt a nyelvi helyénvalóságról, mely a kontextus, azaz a közlés körülményeinek figyelembevétele nélkül nem ítéhető meg. Ezután bemutatta a Nyelvtudományi Kutatóközpont közönségszolgálatának működését, végül pedig sok érdekes példát hozott azokra a kérdésekre, melyekkel – többek között – fordítók is megkeresik őket.

A példák között szerepelt egyházi szakszövegekhez kapcsolódó kérdés is: két bibliai, vegyes hangrendű tulajdonnév todalékolásával kapcsolatban tett fel kérdést a kérdező. Vajon a *Kedorláómerrel* vagy a *Kedorláómerral*, illetve az *Amráfellel*

² Az idézet az előadó ppt-prezentációjából származik.

vagy az *Amráfella* a helyesen toldaléket tulajdonnév? Mindkét forma jelen van a nyelvhasználati gyakorlatban, ezért mindkettő elfogadható.

Összefoglalásként Ludányi Zsófia is hangsúlyozta, amit az előző előadásban is hallhattunk, tudniillik, hogy az elmúlt években a nyelvi problémák kezelésében, megvitatásában, megoldásában elmozdulás történt a normatív szemlélettől abba az irányba, hogy alulról felfelé építkezve, a nyelvhasználói nézőpontokat is bevonva, valós nyelvi adatokra, korpuszadatokra támaszkodva történjen a nyelvi tanácsadás.

A második szekció végén egy kerekasztal-beszélgetésre került sor, melyre a konferencia szervezői egyházi és keresztény kiadók képviselőit hívták meg, akik a fordítóképzésben felmerülő kérdésekre válaszoltak saját szemszögükből, gyakorlati oldalról.

Hét kiadótól érkeztek a vendégek: az Encián Kiadótól Nagy Gábor és Scholz Éva, a kiadó vezetői; a Harmat Kiadótól Herjeczki Kornél igazgató; a Kálvin Kiadó képviselőjében Galsi Árpád igazgató; a Luther Kiadótól Miklósné Székács Judit vezető szerkesztő és fordító; a Szent István Társulat képviselőjében Farkas Olivér igazgató és Kránitz Mihály, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának tanszékvezető egyetemi tanára, fordító és lektor; a Magyar Kurír – Új Ember Kiadótól Kuzmányi István igazgató-főszerkesztő; az Új Város Kiadó részéről pedig Paksy Eszter szerkesztő volt jelen. Négy kérdésre válaszolt minden kiadó képviselője:

1. Milyen szempontok alapján választják ki a fordítókat az egyházi kiadványok fordításainak elkészítéséhez? Milyen szakmai háttérrel, képesítéssel rendelkeznek ezek a fordítók?
2. Mi a fordítandó, kiadásra szánt szövegek funkciója, műfaja? Mire érdemes a hallgatókat felkészíteni?
3. Milyen útmutatásokkal látják el a fordítókat a kulturálisan kötött kifejezések, megnevezések (reáliák) fordítása kapcsán? Hogyan segíthetik a kiadók útmutatással például az idegen tulajdonnevek, illetve a szakszavak fordítását az egyházhoz kötődő szövegekben?
4. Mennyire érzékelhető az új technológiák térnyerése az egyházi szakterületen megrendelt fordítások kapcsán? Segít(het)i-e az egyházi fordítók munkáját a gépi fordítás, a mesterséges intelligencia alkalmazása?

A kerekasztal-beszélgetés résztvevői saját tapasztalataik alapján, kiadói gyakorlatukból származó szempontok megosztásával hasznos tudást adtak át a gyakorlóról fordítóknak, valamint a fordítóképzés oktatóinak.

A harmadik, utolsó szekcióban, mely az *Egyházi fordítás és tolmácsolás a gyakorlatban* címet viselte, három előadás hangzott el. Az első előadó Szilágyi-Kósa Anikó, a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara Német Nyelv és Irodalom Tanszékének habilitált egyetemi docense volt, aki a KRE szakfordítói szakirányú továbbképzésén bölcsészettudományi és egyházi szakfor-

dítást is oktat. Előadásának címe: *Mennyiben segít a gépi fordítás az egyházi szövegek fordításában?*

Az előadó arra a kérdésre kereste a választ, vajon tudja-e kezelni a gépi fordító a felekezeti különbségekből eredő szóhasználat kérdéseit és a teológiai szakszavakat. Előadásának bevezető részében bemutatta a szövegek kiválasztásának fő szempontjait, a kurzuson ajánlott segédeszközöket, majd ismertetett egy esettanulmányt, melyet egy egyházi-teológiai szövegnek a hallgatók által utószerkesztett gépi fordításai alapján állított össze.

Az általános tapasztalatok összegzése után a konferencia résztvevői példákat láthattak értelemzavaró félrefordításra, metaforikus kifejezések és alkalmi szóösszetételek fordítására. A gépi fordítás ezeket az eseteket nem tudta jól kezelni, ezért jelentős utószerkesztésre volt szükség a vizsgált szöveg esetében. Szintén sok tévedés adódott abból, hogy sem a google fordító, sem a deepL ingyenes, de még a deepL előfizetői változata sem ismerte a szövegben előforduló egyházi terminusok és tulajdonnevek jelentős részét, ezekkel sem tudott megbirkózni. Összegzésképpen elhangzott, hogy – a jelen állapot szerint – a gépi fordító nem tudja megfelelően kezelni a felekezeti különbségeket és a teológiai szakszavakat.

A szekció második előadója Szentirmay Piroska, az ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskolája Fordítástudományi Doktori Programjának negyedéves PhD-hallgatója volt. Előadása képzési szempontból kapcsolódott a konferencia tematikájához, arra a kérdésre keresve a választ, hogy *Hogyan készítheti fel a fordító- és tolmácsképzés a hallgatókat egyházi tolmácsolásra?*

Négy példáját ismerhette meg a hallgatóság az egyházi tolmácsok képzésének, melyek közül az első a dél-koreai Handong Global Egyetemen zajló kétéves posztgraduális tolmácsképzés. Ez a program protestáns kontextusban zajlik, az első évben az elméleti teológiai képzésre, míg a második évben a gyakorlati képzésre helyeznek nagyobb hangsúlyt.

A második képzési program Rómában, a Verbita rend keretein belül, tehát katolikus kontextusban, nem egyetemi keretek között zajlik. Egyhetes nyári tanfolyamokon készítenek fel egy-egy konkrét egyházi eseményre (például a 2016-os krakkói Ifjúsági Világtalálkozóra) több különböző nyelvpárban dolgozó kombinált tolmácscsapatot, melyben professzionális és nem professzionális tolmácsok közösen dolgoznak.

A harmadik példa egy katolikus lelkiségi mozgalomhoz, a Fokolaré mozgalomhoz kötődik. Az ő megközelítésük teljesen más, önkéntes tolmácsokkal és fordítókkal dolgoznak, akik tapasztalati úton, önképzéssel sajátítják el a tolmácsoláshoz szükséges ismereteket. Az alapító viszont nagy hangsúlyt helyez a képzésükre, de nem a nyelvi közvetítés, hanem a doktrinális ismeretek elmélyítése területén.

Az utolsó példa egy arizonai többnyelvű, pünkösdi közösség, ahol a tolmácsok gyakorlati képzésével a közösségnek egy olyan tagja foglalkozik, aki maga is képzett tolmács. A tolmácsokat saját képzési programja szerint, egyénre szabottan készíti fel az egyházi tolmácsolásra. A képzési példák után megismerkedhetett a

konferencia hallgatósága Szentirmay Piroska empirikus kutatásának eredményeivel is, melyet magyarországi tolmácsok körében végzett.

A szekció végén, egyben a nap záró előadásaként egy Vanuatun élő magyar misszionárius házaspár, a Wycliffe Bibliafordítók szervezetének munkatársai, Greizer Zsófia és Miklós számoltak be a missziós terepen tapasztalt fordítási problémákról és érdekességekről. Vanuatu nyolcvanhárom szigetből álló ország, Ausztráliától keletre, a Fidzsi-szigetektől nyugatra fekszik.

Az országnak három hivatalos nyelve van: angol, francia és biszlama, mely egy – nagy mértékben az angolra épülő – pidzsin nyelv. A különböző szigeteken élő körülbelül 300 000 őslakos több mint száz törzsi nyelvet beszél, közülük a Tanna szigetén beszélt netvár nyelv a legnépesebb a maga 10-12 000 fős beszélőközösségével. Erre a nyelvre egy ausztrál lekipásztornak köszönhetően már elkészült az Újszövetség fordítása a 2000-es években, azonban ez „nyersfordítás”, amelynek végső formába öntésén jelenleg is dolgozik a misszionáriusok csapata.

A nyelvészek körében rendszeresen felmerülő kérdés, hogy érdemes-e ezekre a nagyon kicsi nyelvekre lefordítani a Bibliát, egyrészt mivel a kihalás veszélye fenyegeti őket, másrészt pedig mivel az írásbeliségnek nincs hagyománya ezekben a kultúrákban. Az internet globális térhódításával azonban, mely Tannán is tetten érhető, lehetőségessé vált, hogy istentiszteleteken, bibliatanulmányozó alkalmakon egy applikáció segítségével kövessék az olvasni tudó netvár anyanyelvű beszélők a Biblia szövegét.

Gyakorlati kérdéseket, példákat is szép számmal hoztak az előadók. Elmondták többek között, hogy a magyar anyanyelvű fordítóknak viszonylag könnyű megérteni a netvár nyelv igeragozási és toldalékolási rendszerét, viszont a bibliafordítás során sok esetben dilemmát okoz például a többesszám használata, mivel létezik duális, triális és plurális többesszámú ragozás is. Hasonló kihívást jelent egy-egy bibliai szakasz fordításakor például az, hogy felszólító módban lehet inkluzív és exkluzív személyragot is használni. Ha az előbbi ragozási formát választjuk, akkor a beszélő beleérti a hallgatót is a felszólításba, ha viszont az utóbbit, akkor kizárja őt a cselekvésből, amelyre felszólít.

További nehézséget jelent az irányok átültetése, mivel a netvár nyelvben szinte minden irányt az égtájakkal fejeznek ki. A Nida által is említett példáról is szó esett: mivel a vanuatui kultúrában ismeretlen a hó, ezért felmerül a kérdés, hogy amikor a Szentírásban a „fehér, mint a hó” összehasonlítás szerepel, hogyan fordítsák azt le netvár nyelvre. Sok egyéb, kulturálisan kötött kifejezést említettek az előadók (bárány, ló, búza, kenyér, szőlő stb.). Záró gondolataik kapcsolódtak a konferencia első szekciójában elhangzó előadásokhoz: az igény a fordítás céljának meghatározására, valamint a nyelvstratégiával kapcsolatos kérdések a missziós terepen, a bibliafordítás gyakorlatában is fontosnak bizonyulnak.

A konferenciát Kovács Tímea szavai zárták. A Károli Egyetem Anglisztika Tanszékének kutatócsoportja nevében megköszönte az előadóknak értékes kutatásaik bemutatását, valamint a résztvevőknek, hogy érdeklődésükkel megtisztelték az előadókat és a szervezőket egyaránt. Záró gondolatként Eöry Vilma előadását

idézte fel, melyben a fordítást nyelvstratégiai tettként értékelte az előadó. Ez a fordítókra és a fordításoktatókra is felelősséget ró, hiszen e felelőség tudatában kell és érdemes munkájukat végezniük. A konferencia előadásaiból konferenciakötet készül, melyet haszonnal forgathatnak majd mindazok, akik az egyházi szakfordítás és annak oktatása iránt érdeklődnek.

Irodalom

Heltai P. 2014. *Mitől fordítás a fordítás? Válogatott fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.